

Οι κλασικές σπουδές προσκαλούν στην αναζήτηση της αλήθειας

Ανδρομάχη Καρανίκα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Κλασικών σπουδών, Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια, Ιρβίν

ΣΕ ΕΝΑ ΛΕΙΠΤΟΤΑΤΟ έλασμα χρυσού από τη Θεσσαλία που χρονολογείται στο δεύτερο μισό του τετάρτου αιώνα π.Χ. και τώρα εκτίθεται στο μουσείο Γκέττυ στην Καλιφόρνια βρίσκουμε χαραγμένο ένα ποίημα. Πρόκειται για οδηγίες που σχετίζονται με αντιλήψεις για τη μεταθανάτια ζωή: ΠΙΕ ΜΟΥ ΚΡΑΝΑΣ ΔΙΕΙΡΟΩ (πιες από μένα, την πάντα τρεχούμενη πηγή). Αντίστοιχα ελάσματα έχουν βρεθεί σε διάφορες άλλες περιοχές με γλώσσα που θυμίζει δυνατό ποιητικό λόγο. Μυστήριο αποτελεί τι ακριβώς συνέβαινε γύρω από τη γραφή τέτοιων λέξεων αλλά και το φανταστικό στοιχείο, που ζητούσε να δώσει φωνή σε τέτοια λόγια στο κατώφλι του νοτιού περάσματος. Σε άλλες συντεταγμένες του πλανήτη, σε όλες τις ηπείρους, η αρχαία ποίηση και κυρίως το θέατρο γίνεται μηχανισμός έκφρασης σύγχρονων αισθητικών και κοινωνικών αναζητήσεων, ενώ βιντεοπαιχνίδια και νέα μέσα επικοινωνίας και διασκέδασης αντλούν έμπνευση από αρχαίους μύθους και ιστορία. Γραπτός και προφορικός λόγος, τέχνη και τεχνολογία, συνευρίσκονται δημιουργώντας κραδασμούς στην έννοια του τι είναι λόγος, κείμενο και αφήγηση αλλά και στη διάσταση του χρόνου και χώρου. Η σύγχρονη κλασική φιλολογία ως επιστημονικός χώρος μετουσιώνεται καθώς βάζει στον στόχο της ανάλυσης την ευρύτερη λογοτεχνική παρουσία της αρχαιότητας και την πολυδιάστατη σύγχρονη πρόσληψή της.

Η κλασική παιδεία βρίσκεται στην καρδιά της πρωτοποριακής σκέψης σε οικουμενικό επίπεδο καθώς όχι μόνο παρέχει γλωσσικά και νοητικά εργαλεία προς επιστημονική έκφραση, αλλά αποτελεί τον κεντρικό άξονα για θεωρητική καινοτομία. Πυροδοτεί νέες ερμηνείες είναι ανθρώπινης εμπειρίας σε βάθος χρόνου και χώρου από τη θεωρία της λογοτεχνίας και την ψυχανάλυση μέχρι τις τέχνες. Ιδιαίτερα απέναντι στις σύγχρονες παγκόσμιες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές προκλήσεις, η αρχαία ελληνική φιλοσοφική και ιστορική σκέψη βρίσκεται στον πυρήνα προσπαθειών αναζήτησης απαντήσεων, λύσεων και νέων μορφών έκφρασης του κοινωνικού βίου. Στα περισσότερα πανεπιστήμια του εξωτερικού η ανάλυση της πολύπλευρης γραμματικής της κλασικής αρχαιότητας που μέρος των βασικών ανθρωπιστικών σπουδών. Χιλιάδες φοιτητές θα μελετήσουν κείμενα που θεωρούνται πυλώνες στον κανόνα της παγκόσμιας λογοτεχνίας όπως τα ομηρικά έπη ή οι πλατωνικοί διάλογοι. Βλέποντας τα μάτια των παιδιών στα φοιτητικά έδρανα πολλοί από μας που διδάσκουμε αναρωτιόμαστε αν πχούσε ποτέ πιο ζωντανή η αναζήτηση της αλήθειας στον Οιδίποδα ή η σωκρατική αντίσταση στη σοφιστεία στο να καταλάβουμε τη σημερινή πραγματικότητα όπου ο κόσμος των ψευδών ειδήσεων, του fake news, προσβάλλει και παραλύει την καθαρή σκέψη και αποπροσανατολίζει επικίνδυνα. Καθετί χρειάζεται ανάλυση πολυ-

Καιρός να δούμε το παρελθόν μέσα από τα μάτια του μέλλοντος

πρισματική με έρεισμα που ξεχωρίζει την ουσία από την κενή ρητορεία, την αλήθεια από το ψεύδος, το πρόσκαιρο κέρδος από το μακρόχρονο όφελος.

Επιστήμονες και σπουδαστές του εξωτερικού έρχονται στον ελλαδικό κόσμο σαν σε πηγή του τοπίου που οριοθέτησε την κατοπινή σκέψη. Αυτές οι σπουδές μεταμορφώνονται σε γόνιμη αλληλεπίδραση με την ελληνική καθημερινότητα. Κάποια εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού ανοίγουν ορίζοντες στους επιστήμονες και τους σπουδαστές τους. Το κέντρο ελληνικών σπουδών του Χάρβαρντ στο Ναύπλιο είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα γνήσιου σύγχρονου φιλελληνισμού καθώς αναπτύσσει ποικίλες δραστηριότητες με τοπικούς φορείς. Σε ένα πρώτο επίπεδο τέτοιες πρωτοβουλίες γίνονται αφορμή για αμφίδρομες σχέσεις που δημιουργούν βιώματα. Απλές εκδρομές σχολείων του εξωτερικού όπου διδάσκονται αρχαία Ελληνικά και Λατινικά ή το ταξίδι του επισκέπτη που θέλει να δει από κοντά την Ακρόπολη ή τους Δελφούς κάνουν το πέρασμα από το εκπαιδευτικό στο ατομικό βίωμα και από εκεί στο συλλογικό. Η Ελλάδα ως φυσικός χώρος γένεσης της κλασικής γραμματείας γίνεται αβίαστα πόλος έλξης αλλά και κοινωνός παιδείας. Πέρα από το τουριστικό στοιχείο, η Ελλάδα καλείται να παίξει τον πρωταγωνιστικό ρόλο στις παγκόσμιες πολιτικές και κοινωνικές ζυμώσεις αξιοποιώντας το τεράστιο πνευματικό κεφάλαιο που έχει στη διάθεσή της, με πλήρη συνείδηση ότι η αρχαιότητα δεν είναι ένα εξαγωγίμο προϊόν που ενισχύει τα κρατικά έσοδα μέσα από την τουριστική κατανάλωση. Η επαφή με τον αρχαίο κόσμο έχει πολύ περισσότερα να δώσει για όλους μας.

Οι κλασικές σπουδές ως γνωστόκ αντικείμενο δεν είναι αμέτοχες στην έννοια της κρίσης στον βωμό της επιβίωσης σε εκπαιδευτικά πλαίσια τόσο στο εξωτερικό όσο και στον ελληνόφωνο κόσμο. Ίσως και για αυτό ακριβώς αναζητούν συνθήκες ανανέωσης και συμβάλλουν στις καινούριες μορφές αφήγησης και έκφρασης. Η αρχαιότητα κρύβει την αίσθηση του παρελθόντος, αίσθηση που μπορεί να δεσμεύσει και να παγιώσει κάποιους στο κνήγι ενός αλλοτινού ιδεατού. Αν όμως διαβάζουμε την αρχαιότητα όχι απλώς ως θεμέλιο λίθο αλλά ως καταλύτη για την έκφραση του παρόντος και μέλλοντος, τότε νέα ενέργεια ανοίγεται σε όλους τους τομείς. Μπορεί να απελευθερώσει, να εμπνεύσει, να δώσει νέα πνοή στο καθετί: μουσική, μόδα, αρχιτεκτονική, αφήγηση σε παλιά και νέα μέσα. Σε κάθε περίπτωση, η έννοια του κλασικού είναι συνηφασμένη με την έννοια του συνεχώς επίκαιρου.

Σαν το νερό που τρέχει από αέριο κρήνη είναι καιρός να δούμε το παρελθόν μέσα από τα μάτια του μέλλοντος σε ένα κάλεσμα για ζωογόνο δράση. ■